

Onze Krant

60e jaargang | nummer 191 | Winter 2023

10 jaar
Lulu-project

Colofon

Onze Krant

60e jaargang, nr 191, WINTER 2023
Contactblad van de Sociëteit voor Afrikaanse Missiën in Nederland. Onze Krant verschijnt driemaal per jaar gratis voor leden, vrienden, bekenden en weldoeners van de S.M.A.

Abonnementen

Een gratis abonnement kan ingaan op elk gewenst moment. Stuur een bericht naar:
Abonnementenafdeling Onze Krant
Antwoordnummer 50101,
6367 XV Cadier en Keer
email: fondswerving@sma-nederland.nl

Bijdrage

Een vrijwillige bijdrage als tegemoetkoming in de productiekosten van Onze Krant is van harte welkom op rekeningnummer NL 39 RABO 0131 8351 57 ten name van Sociëteit Afrikaanse Missiën, Rabobank Cadier en Keer, onder vermelding van: Onze Krant.

Redactieraad

Matheu Bemelmans (hoofdredacteur),
Ambro Bakker S.M.A.

Redactieadres:

Frans Erenslaan 1, 6371 GR Landgraaf

Foto's:

Archief S.M.A. Susanne Beentjes, Matheu Bemelmans en anderen.

Omslagfoto:

Lekenmissionaris Susanne Beentjes met haar gezin in Tanzania.

Lay-out en druk:

Weemen Groep BV - www.weemen.nl

Donaties

Giften voor de S.M.A. zijn welkom op
RABO: NL 64 RABO 010 999 6224
Sociëteit Afrikaanse Missiën.
ING: NL 98 ING B 0001 0231 58

ADRESSEN S.M.A.

Centraal adres S.M.A.
Missiehuis O.L.Vrouw van Lourdes
Postbus 49, 6267 ZG Cadier en Keer
Bezoekadres
Bakkerboschweg 14
6267 AJ Cadier en Keer
Tel: 06-20302200
Internet: www.sma-nederland.nl

Gevestigd op bovenstaand adres:

Provinciaal-overste
Pater Jos Pijpers S.M.A.
Tel: 043-8552928 (kantoor Cadier)
of 06-20302200
Email: a.j.pijpers@sma-nederland.nl
Bresillac Foundation
Email: prokuur@sma-nederland.nl
Fondswerving
Email: fondswerving@sma-nederland.nl

Gevestigd te Amsterdam:

S.M.A.
Hoogoord 121,
1102 CG Amsterdam Z.O.
Vormingscentrum (v.h. CMPA)
Hoogoord 187A, 1102 CJ Amsterdam
Tel: 020-7739649
Email: vc@sma-nederland.nl

Inhoud

6

Pastoraal

De wortels van het kerstverhaal

8

Tanzania

Luluproject bestaat 10 jaar

12

Afscheid

Hoogleraar missiologie Frans Wijsen met emeritaat

En verder

- 3** **Voorwoord: Vrede**
- 4** - SMA-nieuws
 - Nieuwe S.M.A.-missionarissen naar Nederland
 - Kerstactie ten bate van 'Hope for life'
 - Dank voor gift Onze Krant
 - Wie Wat Waar
- 10** **S.M.A.-Moederhuis nu internationaal Missiehuis**
- 11** **Terugblik**
- 14** **De Boekenkast**
- 15** **Varia**
 - **Puzzel** (*Sanders Puzzelboeken*)
 - **Uit de Afrikaanse keuken**

Vrede

De geboorte van het Kerstkind wordt door de engelen aangekondigd met de hoopvolle woorden: "Eer aan God in den hoge en vrede op aarde aan de mensen van goede wil" (Luc. 2,14). Die goede wil schijnt toch niet zo binnen ons bereik te zijn te zijn als wij wel zouden willen. Enkele weken geleden barste het geweld los in het Heilig Land waar veel mensen mee werden geconfronteerd.

De Stad van Vrede (Jeruzalem) schijnt toch geen waarborg te zijn voor duurzame vrede, waar alle inwoners van welke godsdienst dan ook met elkaar kunnen genieten van het leven met elkaar. Natuurlijk eisen deze confrontaties weer veel onschuldige slachtoffers. Over en weer bleven de aanvals- en verdedigingsreacties niet lang uit, die ook weer zorgden voor veel slachtoffers. Zoals altijd waren de meeste slachtoffers aan beide zijden onschuldige burgers. Mensen verloren huis en haard of raakten gewond. Velen verloren daarbij ook het leven. Onder wie ouderen, kinderen, mensen in de kracht van hun leven en ook veel militairen. Vooral nu wij ons weer in meer of mindere mate richten op het feest van Kerstmis, houden deze ontwikkelingen onze gemoederen behoorlijk bezig. Dan hebben wij het nog niet eens over allerlei andere conflicten die elders in de wereld plaatsvinden en die eveneens veel slachtoffers eisen. Toch mogen wij de roep om vrede nooit laten verslappen. Vooral niet in deze tijd van Kerstmis, nu het woord VREDE zo vaak gebruikt wordt in onze gebeden, in de kerstliederen en ook in artikelen die de ware geest van Kerstmis willen beschrijven.

Het is echter niet alleen deze luide roep om vrede die onze gemoederen bezighoudt. Ook andere, bijna 'traditionele' problemen blijven de kranten vullen en de aandacht van de regering vragen. De klimaatveranderingen, het stikstofprobleem, de stroom van migranten die nog steeds aanhoudt en misschien ook nog groeiende is. Al vele jaren is de S.M.A. in de Afrikaanse gemeenschap in Amsterdam aanwezig om aan die laatstgenoemde groep haar aandacht te schenken. Met name voor hen die soms al lange tijd in ons land verblijven en zich hier ook willen vestigen, maar die het moeilijk vinden om de nodige papieren te verkrijgen. Hierbij worden wij vooral ook bijgestaan door onze geassocieerde lekenmissionarissen en onze S.M.A.-confraters uit andere Units die nu samen met ons werken. Wij zijn hen enorm dankbaar voor de bijdrage die zij leveren op pastoraal en sociaal terrein. Veel mensen vinden bij hen een luisterend oor en worden door hen bemoedigd en bijgestaan in het proces van inburgering in onze maatschappij.

Het afgelopen jaar is voor de S.M.A. een mooi jaar geweest. In het bijzonder de viering van het eeuwfeest van de Nederlandse provincie op Pinkstermaandag in Bemelen was een groot succes en ligt nog vers in het geheugen. Veel mensen hadden aan onze uitnodiging gehoor gegeven om het feest samen te gedenken en te vieren. Op de websites van de S.M.A. en de parochie laten de verslagen, foto's en onlinestreaming nog steeds zien dat het een markant feest is geweest, waarbij wij vooral ook onze missionaire voorgangers hebben willen gedenken die de hitte van de dag hebben gedragen. Heel dankbaar zijn we voor de ruim zestigduizend euro die we mochten ontvangen voor het schoolproject in Babaso (Ashanti Region), waaraan veel Nederlandse S.M.A.-confraters en -lekenmissionarissen tientallen jaren verbonden zijn geweest. Vanwege onze betrokkenheid met Ghana ontvingen we uit handen van de provinciaal overste van S.M.A.-Ghana een waarderings- en dankplaquette die inmiddels een centrale plaats in ons Missiehuis heeft gekregen.

De voorbereidingen voor het feest van Licht & Vrede zijn deze donkere dagen voor Kerstmis alweer in volle gang! Namens al onze S.M.A.-missionarissen willen wij u een mooi en vredig Kerstmis toewensen. Dat u allen van een goede gezondheid mag genieten, om met al uw dierbaren samen te komen om het feest van vrede te vieren. Dat wij elkaar ook het komende jaar uit bezorgdheid voor elkaar en in solidariteit met elkaar altijd nabij mogen blijven. In het bijzonder willen wij onze wensen voor een vredig Kerstmis ook laten uitgaan naar alle mensen die momenteel onder oorlog of geweld te lijden hebben. Dat voor hen allen de dag van ware vrede mag aanbreken. Dat wensen wij hun van harte in gebed toe.

Zalig en vredig Kerstmis en een gezegend en gezond Nieuwjaar!

Jos Pijpers S.M.A.
Provinciaal-overste.

Nieuwe S.M.A.-missionarissen naar Nederland

Begin november zijn er weer twee nieuwe S.M.A.-missionarissen vanuit Afrika naar Nederland gekomen om de gemeenschap hier te versterken. Fabian Gbortso komt uit Ghana en Valentin Fadegnon uit Benin. De eerste tijd zullen ze in het Missiehuis in Cadier en Keer gaan wonen en aan het Talencentrum van de Universiteit van Maastricht de Nederlandse taal te leren. Pater Gbortso (foto) zal vervolgens in

Cadier en Keer blijven ter versterking van de gemeenschap daar. Het is de bedoeling dat hij een aantal taken van Nederlandse paters gaat overnemen. Pater Fadegnon gaat naar Amsterdam ter uitbreiding van het S.M.A.-team daar. Inmiddels heeft de Nederlandse S.M.A. vijf buitenlandse missionarissen in haar gelederen opgenomen.

Kerstactie ten bate van 'Hope for life'

'Hope for Life' is de naam van een project in Ghana dat zich al meer dan 35 jaar inzet voor de verbetering van de levensomstandigheden van

gehandicapten. De opbrengst van de Kerstkaartenactie van de S.M.A. is dit jaar helemaal voor dit project bestemd.

Voor mensen met een lichamelijke beperking is het leven in Afrika niet gemakkelijk. Al sinds 1986 zet de S.M.A. zich via Hope for Life in om gehandicapten in Ghana te helpen om ondanks hun beperking zelfstandig te kunnen leven.

Via het formulier op de achterpagina van deze Onze Krant of via de website zijn kerstkaarten te bestellen. Dat kan per stuk, in kleine setjes, maar ook met grotere hoeveelheden. De kaarten worden in principe gratis geleverd, maar de S.M.A. vraagt om een vrijwillige bijdrage voor het project Hope for Life. Al vele jaren blijkt dit concept een groot succes en de S.M.A. hoopt ook dit jaar weer op een gulle bijdrage. Bestel de kerstkaarten via het formulier op de achterpagina of online via www.sma-nederland.nl

Dank voor gift Onze Krant

Heel graag bedanken we alle gulle gevers die een vrijwillige bijdrage hebben overgemaakt voor Onze Krant. In de uitgave van september hadden we daar om gevraagd. Nieuw is dat dit jaar de acceptgirokaarten zijn afgeschaft. Het bekende gele flapje aan de brief ontbrak

dus. Wellicht dat deze of gene het verzoek om een bijdrage over te maken daarom gemist heeft. Geen nood. Giften zijn nog altijd welkom op IBAN: NL39 RABO 0131835157 t.n.v. Sociëteit voor Afrikaanse Missiën onder vermelding van 'Gift Onze Krant'.

S.M.A. opent nieuw Afrikahuis in Amsterdam

De Sociëteit voor Afrikaanse Missiën opent per 1 januari een nieuw Afrikahuis in Amsterdam. Het wordt gevestigd in de kerk van de All Saintparochie in Amsterdam-Zuidoost, die nauw met de S.M.A. verbonden is. Vanuit dit nieuwe Afrikahuis zal de gemeente in Amsterdam zich gaan inzetten voor de migrantengemeenschappen en ongedocumenteerden.

In het verleden kende de S.M.A. ook een Afrikahuis in Amsterdam. Dat was destijds samen met de All Saintsparochie gevestigd in de Van Ostadestraat in de wijk De Pijp. Een aantal jaren geleden moest de parochie verhuizen en daarmee verdween ook het Afrikahuis.

De afgelopen dertien jaar heeft de S.M.A. zich vanuit het Diaconaal Centrum Stap Verder ingezet voor Afrikanen in Amsterdam en omgeving die hulp en ondersteuning nodig hebben. Vanaf 1 januari worden die werkzaamheden voortgezet vanuit het nieuwe Afrikahuis aan de Millingenhof.

SMA AFRIKAHUIS

De S.M.A. kan deze stap zetten, omdat er de afgelopen jaren enkele jongere paters uit diverse Afrikaanse landen en de Filipijnen naar Nederland zijn gekomen. Zij brengen nieuwe energie mee en kijken met een frisse blik naar de toekomst. Hun komst is een gevolg van de wens van het generaal bestuur

van de S.M.A. in Rome dat de Sociëteit, ondanks de gevorderde leeftijd van de Nederlandse paters, niet uit ons land mag verdwijnen.

De S.M.A.-gemeenschap is daarom aangevuld met diverse paters uit het buitenland. Op dit moment zijn er vier buitenlandse S.M.A.-ers in Nederland actief en binnenkort volgt wellicht een vijfde. Zij zullen zowel in Amsterdam als in het Missiehuis in Cadier en Keer taken van de Nederlandse paters overnemen en zo de S.M.A. een nieuwe toekomst in ons land bieden. Door de uitbreiding van het team in Amsterdam-Zuidoost is er ruimte ontstaan voor een herstart van het Afrikahuis. De S.M.A.-paters en de coördinator gaan zich van hieruit inzetten voor Afrikaanse migranten, met en zonder papieren, die hulp nodig hebben.

Wie Wat Waar

Jubilaris 2024

70 jaar priester op 16 juli
Pieter Bootsma, Cadier en Keer

25 jaar priester op 31 juli
Fabian Gbortsu, Cadier en Keer

Personalia

Pater **Gerard Timmermans S.M.A.** maakt in het voorjaar van 2024 een werkreis van drie maanden naar Suriname. Het doel van deze reis is ondersteuning van en uitwisseling met de plaatselijke geloofsgemeenschap om die verworvenheden in te kunnen zetten ter ondersteuning van de multiculturele geloofswereld in Amsterdam.

Overleden

† Op 5 oktober is in Nijmegen op 80-jarige leeftijd **Gerad van den Berg** overleden. Hij was de broer van broeder Thaus van den Berg S.M.A.. De uitvaart heeft op 11 oktober in Druten plaatsgevonden. overleden confrater Piet Neefjes († 1992).

† Pas onlangs is ons gemeld dat op 26 december 2022 **Jan van de Laak** (81 jaar) uit Oisterwijk is overleden. Hij was de broer van pater Denis van de Laak S.M.A. die vele jaren in Eschweiler (D) heeft gewerkt.

De wortels van het Kerstverhaal

In het Kerstverhaal, waarin verteld wordt over de geboorte van Jezus, zijn heel wat elementen terug te vinden die niet in de Bijbel staan. In het Bijbelverhaal vinden we geen kerstsneeuw, geen dennentakken, geen kerststal, geen kerstboom. Wat staat er eigenlijk écht in de Bijbel?

Het evangelie doet ons vermoeden dat de geboorte van Jezus eerder in de zomer dan in de winter heeft plaatsgevonden. Herders verbleven 's nachts op het veld. Dat deden ze niet in de winter. En volgens wetenschappelijk onderzoek is Jezus ook niet in het jaar nul geboren, maar een jaar of twee eerder. De Bijbel helpt ons niet veel verder. De geboorteverhalen verschillen bij Matteüs en Lucas. De Kerstevangeliën zijn dan ook geen historische beschrijving. Het zijn geloofsverhalen. Ze willen een boodschap overbrengen, geen feitenrelaas. Bovendien zijn er in de loop van de eeuwen heel wat culturele elementen in het Kerstfeest geslopen.

Midwinterfeesten

Pasen is het grootste feest, maar Kerstmis krijgt de meeste aandacht. De geboorte van een klein onschuldig kind spreekt ons blijkbaar meer aan dan de dood en verrijzenis van een volwassene. Maar er is meer: de hele natuur in ons deel van de wereld speelt mee en drukt duidelijk haar stempel op ons Kerstfeest. We zijn huiselijker ingesteld. Er zijn hele dagen zonder zon. De dagen worden korter en de nachten langer. Hoewel we minder van de natuur afhankelijk zijn geworden, speelt de wisseling van de seizoenen toch in ons lichaam mee.

Gevoelens van depressie en vernieuwing, gevoelens van dood en leven. Hartje winter zoeken we warmte en geborgenheid, we verlangen naar de zon. Vanaf 21 december gaan de dagen weer lengen. Een wonder dat zich elke winter weer in de natuur voltrekt! De dood wordt overwonnen. De geboorte van het licht biedt nieuwe kansen voor de toekomst. Dat was de kern van het midwinterfeest, het grootste feest van onze voorouders. Zij waren veel meer dan wij afhankelijk van het ritme van de seizoenen. Voor hen betekende de geboorte van het licht: vruchtbaarheid voor het nieuwe jaar. Ze hadden minder grip op die vruchtbaarheid dan wij. Ze probeerden de vruchtbaarheid veilig te stellen door allerlei godsdienstige handelingen: boze geesten werden verjaagd, goede geesten gunstig gestemd.

Jezus en de Zonnegod

Sinds ongeveer het jaar 336 wordt de geboorte van Jezus op 25 december gevierd. In 395 verklaarde keizer Honorius deze dag tot feestdag voor heel zijn rijk. Oude gebruiken kregen een nieuwe invulling en werden op de geboorte van Jezus toegepast. Dat is in de Kerk vaker gebeurd, om heidense gebruiken weg te drukken. Volgens Lucas en Matteüs is Jezus immers het absolute keerpunt in de geschiedenis: Hij is het Licht van de Wereld.

Paus Leo de Grote beschrijft in de vijfde eeuw de band die er bestaat tussen de Onoverwinnelijke Zon en Jezus. Daarmee probeerde hij de heidense oorsprong te verdoezelen. Waar paus Leo bang voor was, gebeurde toch. Iets dat zo verstrengeld is in het Kerstfeest laat zich niet wegdrücken. Kerstmis en midwinter horen bij elkaar! Zo zingen we: 'Midden in de winternacht... Het hagelde en sneeuwde en 't was er zo koud...' en 'I am dreaming of a white Christmas...' Als het niet sneeuwt, dan spuiten we sneeuw op kerstbomen en etalages. In de Bijbel worden voortdurend beelden gebruikt van licht en donker (Jesaia: 'Het Volk dat in duisternis wandelt, zal eens een helder licht aanschouwen'). Vergelijk ook het Zonnelied van Sint-Franciscus.

Kerststal

Over Franciscus van Assisië gesproken: dit jaar is het 800 jaar geleden dat hij in het Italiaanse dorpje Greccio de eerste kerststal inrichtte. Dorpelingen kwamen samen in een bos bij de levende Kerststal. Daar werd ook de mis gevierd. Franciscus zelf zong daar voor de eerste keer het Kerstevangelie volgens Lucas. Laten we eens onderzoeken wat die beeldjes in de kerststal betekenen.

De Os en de ezel: ze staan niet in het Kerstevangelie. Zij komen uit Jesaja 1:3: 'Een rund kent zijn eigenaar en een ezel de krib van zijn meester, maar Israël heeft geen begrip.' De os heet in het Hebreeuws 'sjoor', meervoud: 'sjoorium (schorem)'. De ezel heet 'wechoor', meervoud: 'wechamoriem'. Sjoorium-wechamoriem is in het Nederlands 'schorriemorrie' geworden. Het schorriemorrie – het klootjesvolk – is als eerste aanwezig. Jezus zal het later nog vele malen herhalen: 'Bij God zullen de eersten de laatsten en de laatsten de eersten zijn!'

Herders: hun vak is nog erger dan putjesschepper. Ze kunnen niet lezen of schrijven, gaan bijna nooit uit de kleren, slapen bij hun beesten. Ze behoren tot het uitschot, hadden zelfs geen stemrecht. Toch zijn zij de eerste getuigen, die mensen van de onderkant.

Stal en herberg: Voor herberg staat eigenlijk het woord 'Kataluma' (de nette kamer, opperzaal, plaats waar je de gasten ontvangt). 'Phatne' is de plaats van de knechten en dienstmeiden, die bij de beesten slapen. Daar wens je je kinderen niet. De Messias kiest zich een plaats in de 'Phatne'. Weer de kant van degenen die verblijven waar de klappen vallen en niet de herberg! Ze legden hem neer in de 'Phatne', want zijn plaats was niet in 'de katalouma'. Gods plaats is dus aan de onderkant, het uitschot: ze vormen het levensprogramma van Jezus. Daar waar het een beestenboel is.

Engelen: is een noodmaatregel, want er waren geen herauten om de geboorte aan te kondigen en er was geen dorpsomroeper!

Kameel: De kameel speelt in de Bijbel een tweeslachtige rol. Het is niet zo verwonderlijk dat de kameel, die door zijn geringe behoeften de steppen in de woestijn voor de mens begaanbaar maakte, symbool van kracht en overleving is geworden. De Heilige Augustinus (354-430) zag de kameel als symbool voor de mens die in deemoed zijn lasten draagt. Om zijn fysionomie echter, die een hoogmoedige indruk maakt, geldt hij ook vaak als symbool van arrogantie en lichtzinnigheid. In het Kerstverhaal overheerst de symboliek van de deemoed.

Koningen: de Driekoningen zijn eigenlijk sterrenkundigen. Ze kwamen uit het oosten. Zij staan voor de buitenlanders en vreemdelingen die de Messias eerder tegenkomen dan de geleerden, die zich in Jeruzalem nog over de Bijbel buigen. In onze tijd zullen 'steuntrekkers en asielzoekers' de Messias misschien eerder tegenkomen dan de gevestigde orde.

De vierde koning: een oud verhaal vertelt dat de wijzen uit het oosten niet met z'n drieën waren, maar met z'n vieren. De vierde koning was te laat. Onderweg had hij het te druk gehad met het helpen van mensen die hem heel hard nodig hadden. Hij kwam echter nog net op tijd bij het kruis op Golgotha aan en vond toen de ware koning: even naakt en ontdaan van macht als hij zelf geworden was. Langs een andere weg kwam hij tot de Openbaring des Heren. Een ander verhaal vertelt dat de vierde koning nooit bij Jezus is aangekomen, omdat hij nog steeds rondloopt: verkleed als bedelaar, als verschoppeling. Wij hebben van Driekoningen een volksfeest gemaakt met kronen en kamelen, met goud, wierook en mirre. Zo komt het binnen handbereik: dat spreekt tot onze verbeelding! Kinderen zingen hun driekoningenlied en krijgen daar wat snoep voor. En boven de deuren staat met wit krijt geschreven: C + M + B. (Christus Mansionem Benedicat: Christus zegen dit huis). Het zijn ook de initialen van de namen die de traditie aan de koningen heeft gegeven: Casper, Melchior en Balthazar. Ze kregen zelfs een lichaam en zijn begraven in de Dom van Keulen. Ze zijn de patronen van deze stad.

Één Koning

De Driekoningen gingen niet rechtstreeks naar Bethlehem, maar naar Jeruzalem. Daar verwezen Schriftgeleerden hen naar Bethlehem, want Micha had voorgezegd dat de Messias daar geboren zou worden: in de geringste onder de steden. En langs een andere weg keerden zij naar huis terug, omdat ze wisten van de dwaasheid van Koning Herodes. Eigenlijk zijn er geen drie en ook geen vier koningen. Het evangelie heeft het maar over twee koningen: Herodes en het nieuwe koningskind Jezus. Het feest van Driekoningen is het feest van Tweekoningen. En eigenlijk maar van één Koning: Jezus, de koning der Joden!

De drie wijzen uit het oosten zochten een koning en vonden een kind dat nog te klein was om te kunnen protesteren. Natuurlijk hadden ze ontgoocheld terug kunnen gaan. Maar ze bleven, vielen voor het kind op hun knieën, gaven het geschenken. Dat zien we ook aan de uitdrukkingen en woorden die de evangelisten gebruiken. "Jezus wordt in doeken gewikkeld", zowel bij zijn geboorte als bij zijn dood. De wijzen uit het oosten kwamen met goud, wierook en mirre. Goud is een teken van koninklijke macht, wierook gebruik je bij een uitvaart om het lichaam te eren dat God toebehoort. Met mirre is het lichaam van Jezus na zijn dood gebalsemd. De oude Simeon doorzag dit en profeteerde: 'Dit Kind zal bestemd zijn tot val en opstanding van velen.' Inderdaad, het Kerstverhaal is een tevens een lijdensverhaal in een notendop. We weten al aan het begin van het evangelie wat er uit dit Kind zal groeien.

Ik wens u een mooie Kerstviering – God met ons!

Susanne Beentjes vier jaar in Tanzania

Luluproject viert 10-jarig bestaan met nieuwe 'Work&Shop-hub'

Op 31 december 2019 zaten wij (mijn zoon Jacob en ik) in het vliegtuig onderweg naar Tanzania om daar mijn droom te verwezelijken en aan de slag te gaan als missiewerker voor de S.M.A.. We zijn nu vier jaar verder en ik kijk terug op een aantal heel bijzonder jaren hier in Mwanza. We hebben zoveel meegemaakt! En 'onze reis' gaat nog door...

Ik schrijf om de drie maanden een blog op mijn website waar veel van mijn verhalen te lezen zijn. Ik heb een relatie met Laurent en samen hebben we een zoontje gekregen genaamd Nelson! Hij is op 6 januari 2023 geboren. Hij is dol op zijn grote broer Jacob die inmiddels alweer 11 jaar is. Samen vormen we een liefdevol gezin en hebben we de intentie om hier te blijven wonen. We hebben een stukje land gekocht en proberen daar langzaam ons eigen huis op te bouwen. We wonen midden in een volkswijk en iedereen weet het huis van 'de mzungu (blanke)' wel te vinden, want ik ben voor zover ik weet de enige hier in een straal van 10 kilometer. We hebben een goede vriendenkring opgebouwd vanuit de kerkgemeenschap, school, S.M.A. en de expatgroep hier in Mwanza.

Tien jaar Luluproject

Het succesvolle Luluproject, dat in 2013 is opgezet door S.M.A.-missiewerker Corine 't Hart en dat ik in 2020 heb overgenomen, bestaat nu tien jaar. Een hele mijlpaal! We hebben samen veel levens van jonge vrouwen 'geraakt' door te investeren in kennis, weerbaarheid, creativiteit en samenwerking. Met name voor de meiden die in moeilijke omstandigheden leven met maar weinig toekomstperspectief. Om een kleine opsomming te geven van

wat we hebben bereikt: meer dan 1500 vrouwen hebben het Lulucurriculum gevolgd met 'life-skilltrainingen' en lessen over gezondheid, relaties, geldzaken en ondernemen. We hebben meer dan twintig creatieve workshopweken georganiseerd voor onze studenten en meer dan dertig workshops voor onze mentoren. We hebben heel veel mooie producten gemaakt en verkocht via de winkel en daarbuiten. In samenwerking met de stichting Mommaluv hebben we meer dan 350 kraampakketten rondgebracht in de uiterste hoeken van Mwanza. We hebben gebarentaal geleerd en een Lulugroep geopend voor dove vrouwen. We hebben ruim 2400 wasbare inlegkruisjes gemaakt en die verdeeld onder 400 vrouwen en educatie gegeven over menstrual health. We hebben 88 vrouwen businessstraining gegeven en hen geholpen een klein handeltje op te zetten.

Dit alles is bereikt door de inzet van zoveel mensen; de dagelijkse inzet van de Lulumentoren, de medewerking van de overheid, kerken, scholen en de financiële steun van donoren en particulieren uit (met name) Nederland en ondersteuning van de S.M.A.. Dank voor al uw donaties in de afgelopen jaren! We hebben dit gevierd op 29 november tijdens de diploma-uitreiking van de studentengroep van dit jaar.

Work&Shop-hub

Dit zal voorlopig de laatste groep zijn, want we hebben nieuwe plannen voor volgend jaar. We willen een 'Work&Shop-hub' bouwen in Mwanza waar jongvolwassenen gereedschap en (naai)machines kunnen gebruiken om zelf hun producten te maken en te koop aan te bieden in een aanengesloten winkelruimte. Daarnaast komt er een leslokaal waar we life-skilltraining zullen geven op het gebied van gezondheid, relaties, geldzaken en ondernemen (zoals we dat nu al kennen binnen Lulu). We doen dit met het grote doel om hun zelfredzaamheid te bevorderen! De ervaring leert dat een grote groep jongeren de juiste vaardigheden heeft (er zijn goede trainingscentra in Mwanza), maar geen toegang tot een geschikte werkplek en/of niet het geld hebben om eigen machines en tools aan te schaffen. Deze 'hub' (verzamelplek) is hiervoor de oplossing! De hub is een sociale onderneming die financieel zelfstandig zal moeten draaien. Inkomsten worden gehaald uit de verhuur van gereedschap en (naai) machines en een commissie voor verkoop via de winkel. Ik word bijgestaan door een managementteam van vier krachtige persoonlijkheden met veel (werk-)ervaring die zich met hart en ziel willen inzetten om dit tot werkelijkheid te maken. We hebben ook uw hulp hierbij nodig!

Geld is nodig voor de bouw en inrichting van de 'Work&Shop-hub' en voor het opleiden van de stafmedewerkers. Veel machines en gereedschap hebben we al, want dat is afgelopen jaar gedoneerd door de stichting Gered Gereedschap. Voor een laatste update ten aanzien van de fondsenwerving verwijs ik graag naar mijn website. Vanuit Mwanza wensen wij iedereen een vrolijk kerstfeest toe en een gelukkig nieuwjaar!
Krismasi njema na heri ya miaka mpya!

Steun het Luluproject

Donaties mogen naar:
 NL12ABNA0400614030
 t.n.v. Bresillac Foundation in Cadier en Keer
 Vermeld daarbij: creditnummer 2484 'Work&Shop'

Website Susanne Beentjes: www.beentjesintanzania.com.
 Facebookpagina Luluproject:
www.facebook.com/luluproject

S.M.A.-Moederhuis Lyon nu Internationaal Missiehuis

Een van oudste huizen van de S.M.A. aan de Cours Gambetta 150 in Lyon is dit najaar opnieuw in gebruik genomen als Internationaal Missiehuis: Maison Internationale Missionaire of MIM.

Het huis werd in de 19e eeuw geopend door pater Augustin Planque, de eerste algemeen-overste van de Sociëteit. Het was sindsdien een centrale plek voor de S.M.A in Frankrijk. Ook was er vele jaren een museum met Afrikaanse kunst gevestigd. Het pand in het centrum van Lyon is de afgelopen acht jaar uitgebreid gerenoveerd en verbouwd.

Als Internationaal Missiehuis moet het een thuis worden voor alle leden en medewerkers van de S.M.A.-familie, waartoe ook de O.L.A.-zusters en de lekenmissionarissen behoren. Maar het huis wil ook een centrum worden voor Afrikaanse studenten en migranten. Het is bedoeling dat vanuit het MIM het charisma van de S.M.A. lokaal en internationaal wordt uitgedragen. Daarmee moet het een plaats van ontmoeting en uitwisseling worden en een plek om bruggen tussen religies, culturen en volkeren te bouwen. Eigenlijk wil het MIM een centrum worden voor iedereen die een speciale band met Afrika heeft.

De ingebruikname en inzegening van Cours Gambetta 150 begon met een eucharistieviering door aartsbisschop Olivier de Germain van Lyon. Hij werd daarbij geassisteerd door zo'n dertig andere priesters en emeritus-bisschoppen Cartatery en Planet en van Niamey-Niger en Carcassonne en Narbonne. In zijn toespraak omschreef aartsbisschop De Germain het huis als een ontmoetingsplaats, die religieuzen en leken verenigt.

Ook sprak hij zijn waardering uit voor de aanwezigheid van de S.M.A. in het bisdom Lyon en benadrukte hij dat de rol van het Internationaal Missiehuis verder gaat dan alleen het opvullen van een leeg pand.

Provinciaal-overste pater François du Penhoat S.M.A. benadrukte de cruciale rol die het vernieuwde Missiehuis zal spelen in het bevorderen van eenheid en samenwerking tussen individuen en religieuze gemeenschappen. De heropening van Cours Gambetta 150 als Internationaal Missiehuis wordt binnen de Sociëteit gezien als "stralend baken van hoop en inspiratie voor iedereen die zich inzet voor het belangrijke werk van evangelisatie en dienstbaarheid op het Afrikaanse continent". Ook wordt het gezien als behoud van belangrijk S.M.A.-erfgoed. ■

Terugblik

Een halve eeuw geleden opende de S.M.A. aan de Klompstraat in Heerlen een centrum voor missionaire activiteiten. Er woonden jonge, idealistische mensen, van wie de meesten aan de Hogeschool voor Theologie en Pastoraat (HTP) studeerden. Zij blikken terug op hun studententijd van 50 jaar geleden.

Wie ben je?

"Mijn naam is Marianne Houben. Ik ben geboren en getogen in Kerkrade, op een steenworp afstand van Rolduc. Daar ben ik ook naar school gegaan, mijn 'kleinseminarie' zeg maar. Vervolgens ben ik aan de HTP in Heerlen pastoraaltheologie gaan studeren, omdat ik heel graag in Afrika wilde gaan meewerken aan 'ontwikkelingssamenwerking in de missie', zoals we dat toen noemden."

Hoe ben je met de S.M.A. in contact gekomen?

"De S.M.A. was een van de drie stichtingscongregaties van de HTP. Mijn introductiedagen vonden plaats in het Missiehuis in Cadier en Keer, waar het Afrikamuseum grote indruk op mij maakte. In de eerste studie jaren nam ik deel aan de werkgroep missionaire oriëntatie bij John Koek, die toen studentenpastor aan de HTP was. Ik volgde ook diverse cursussen in het Missionair Centrum in Heerlen. Uiteindelijk besloot ik om geen stage te gaan lopen in Afrika, omdat de kans groot was dat ik daar zou blijven plakken en mijn studie niet zou afmaken. Maar ik wilde wel graag over de grens werken en zo kwam ik Stolberg in Duitsland terecht. Omdat ik in allerlei jongerenpastoraatsprojecten actief raakte, bleef ik in Duitsland. Toen ik in 1990 eindelijk afstudeerde, werd ik gevraagd om studentenpastor te worden aan wat inmiddels de UTP heette. Zo verhuisde ik naar de Klompstraat, waar ik vijf jaar heb gewoond. Fijne jaren, waarin ik veel contacten had met S.M.A.-leden en betrokken raakte bij de lekenopleiding CMPA. Twee jaargangen heb ik een cursus spiritualiteit mogen geven aan nieuwe CMPA-leden. Inmiddels werk ik alweer 25 jaar als pastor in Op de Bies, een instelling in Landgraaf voor mensen met een verstandelijke beperking."

Wat heeft de S.M.A. je gebracht?

"Als ik fets geleerd heb van de Afrikanen die ik in Nederland ontmoette – zonder dat ik zelf ooit in Afrika ben geweest – is dat je niet zonder God of het Goddelijke door het leven kunt gaan. In die jaren diepten we dat samen uit: wat of waarin geloof ik zelf? Wat is de grond van mijn leven?"

Waar heb je de S.M.A.-inspiratie ingezet?

Uiteindelijk ben ik nooit verder dan Europa geweest. Toch denk ik dat mijn missiologische vorming ook vruchten draagt in mijn huidige leven en werk: verbinden, vieren en aanvaarden/aanvechten zijn de drie kerntaken in mijn werk als geestelijk verzorger in Op de Bies, dat tegenwoordig Koraal Parkstad heet. Er hebben in de ruim 30 jaren dat ik nu pastoraaltheoloog ben heel wat veranderingen plaatsgevonden in de kerk en in de zorg: van pastoraal werk naar geestelijke verzorging. Toch word ik hier doorgaans nog steeds pastor genoemd, zowel door cliënten als door collega's. Een titel die ik graag in ere houd, omdat ik het evangelie nog steeds kompas wil laten zijn van al mijn doen en laten." ■

Frans Wijsen gestopt als hoogleraar Missiologie

‘Omgekeerde missie leidt tot nieuwe vragen’

Officieel heeft hij maar een klein jaar als lekenmissionaris in Afrika gewerkt. Maar terugkijkend op zijn carrière constateert Frans Wijsen dat zijn ‘zending’ wel 40 jaar geduurd heeft.

Op 1 december nam hij officieel afscheid als hoogleraar missiologie en religiewetenschappen aan de Radbouduniversiteit in Nijmegen. Maar aan stoppen denkt hij nog niet. Zijn werk gaat verder in Indonesië.

Vanuit zijn hoogleraarschap in Nijmegen onderhoudt Wijsen al vele jaren contacten met een van de universiteiten van Yogyakarta op Java. Sinds zijn pensioen in Nijmegen verblijft hele semesters in Indonesië om daar les te geven en onderzoek te doen naar mens en natuur in een multireligieuze setting. Dat maakt een afspraak voor een interview in Nederland wat lastig, maar gelukkig biedt een online beeldverbinding uitkomst.

Frans Wijsen werd in 1956 in Maastricht geboren. Als middelbare scholier was hij begin jaren zeventig van de vorige eeuw vrijwilliger in de Wereldwinkel in zijn geboortestad. Het waren de jaren van het sociaal engagement en veel aandacht voor ontwikkelingssamenwerking. “In Afrika was veel gaande en dat boeide mij enorm. Daar wilde ik ook naartoe. In de Wereldwinkel liep een man rond die daar boeiend over kon vertellen. Dat bleek pater Sjef Moonen van de S.M.A. te zijn,” zo herinnert Wijsen zich. “Hij voldeed helemaal niet aan het klassieke beeld dat ik van paters en missionarissen had. Dat intrigeerde me wel. Via hem ben ik in contact met de S.M.A. gekomen en op zijn advies ben ik ook theologie gaan studeren aan wat toen nog de Hogeschool voor Theologie en Pastoraat in Heerlen was.”

Want u wilde altijd al theoloog worden?

“Nee eigenlijk helemaal niet. Ik wilde naar Afrika. Ik ben heel open aan de opleiding begonnen. De HTP, later UTP, was heel multidisciplinair. Het programma bestond voor een derde uit filosofie, een derde uit theologie en een derde uit sociale wetenschappen. Het zat razendknop in elkaar. De theologie was ingebed in een breed filosofisch en antropologisch sociaal-maatschappelijk geheel. Er was een grote betrokkenheid bij geëngageerde jonge mensen. Ik ben helemaal niet aan die opleiding begonnen met het idee om missionaris te worden. Sjef Moonen heeft mij pas later op dat spoor gezet. De S.M.A. had destijds aan de Klompstraat in Heerlen een vormingshuis, waar priesterstudenten die terugkwamen van een stage in Afrika konden wonen. Ik was de eerste lekenstudent die er introk. Ik heb wel even overwogen om zelf ook priester te worden, maar daar uiteindelijk toch niet voor gekozen.”

U bent wel als lekenmissionaris naar Afrika uitgezonden?

“Ik heb een deel van mijn stage in Ghana gedaan. Toen ik in 1984 terugkwam om in Heerlen af te studeren, was het idee dat ik daarna als lekenmissionaris terug naar Ghana zou gaan. Maar op dat moment was er een tekort aan mensen

bij de Amerikaanse S.M.A. in Tanzania. De overste was naar Heerlen gekomen om mensen te werven. Ik zie het nog voor me. We zaten in dat huis in de Klompstraat in een kringetje en hij ging de rij af. Ik zei als enige 'ja'. Zo is van de ene op de andere dag besloten dat ik naar Tanzania zou gaan.

Toen ik daar negen maanden was, werd ik teruggeroepen om Sjef Moonen tijdelijk te vervangen als docent op de UTP. Hij zou een half jaar op sabbatverlof naar Afrika gaan. Maar hij was helemaal niet van plan om terug te komen. Hij bleef in Afrika en ik werd zijn opvolger in Heerlen. Ik accepteerde onder voorwaarde dat ik in Tanzania aan een proefschrift kon werken. Dus tussen 1986 en 1992 was ik een semester in Heerlen om les te geven en dan weer een semester in Tanzania om onderzoek te doen. Uiteindelijk ben ik op de UTP blijven hangen. Toen de opleiding fuseerde met de universiteit van Nijmegen ben ik meeverhuisd."

Daar was u niet alleen hoogleraar, maar ook directeur van het NIM. Wat was dat?

"De HTP/UTP was eind jaren zestig gesticht door het bisdom Roermond en een aantal congregaties, waaronder de S.M.A. Toen de opleiding fuseerde met Nijmegen, wilden de provinciaals van die congregaties de erfenis van de HTP veiligstellen. Zij hebben toen het Nijmeegs Instituut voor Missiologie opgericht. Daar ben ik later directeur van geworden. Het NIM was bedoeld om studenten die naar de missie zouden gaan een aanvullende vorming te geven. Later zijn er ook steeds meer buitenlandse studenten gekomen. Een flink deel van de buitenlandse priesters en religieuzen die nu op allerlei plekken in Nederland werken, heeft bij ons een leergang kerkelijke inburgering gedaan. Omdat het werkveld zo veranderd is, wordt op dit moment gezocht naar een nieuwe vorm voor het NIM. Dat vind ik prima. Zoals wij het deden, heeft het een tijdlang goed gefunctioneerd. Maar je moet ook accepteren dat een nieuwe generatie dingen anders doet."

Is er dan zoveel veranderd in de opleiding?

"De nieuwe generatie studenten heeft heel andere vragen. Als ik met studenten spreek over het Tweede Vaticaans Concilie of de bevrijdingstheologie zeggen ze tegen mij: meneer, dat is iets van zestig jaar geleden. Dan merk je dat je zelf bij een vorige generatie hoort. Maar dat wil niet zeggen dat het NIM nu geen rol van betekenis meer zou kunnen spelen. Er komen steeds meer jonge religieuzen naar Nederland om hier missionair werk te doen. Dat roept heel nieuwe vragen op. Het NIM kan vanuit een wetenschappelijke insteek zeker helpen met het zoeken naar antwoorden."

Is er in Nederland voldoende aandacht voor uw werkerrein, de missiologie?

"Nee, dat maak ik nu rond mijn afscheid heel duidelijk mee. Toen er een hoogleraar pastoraaltheologie met pensioen ging, was het direct duidelijk dat er een opvolger moest komen. Nu ik met pensioen ga, is er na lang nadenken besloten dat er een bijzonder hoogleraar komt. Dat heeft met het begrip missie te maken. Pastoraaltheologie gaat over de kudde, zo denkt men. En een missionaris houdt zich met de verloren schapen bezig. Maar intussen is het aantal

verloren schapen groter dan de kudde. Missie gaat ook al lang niet meer alleen over Afrika. Het gaat ook over missie in Nederland. Historisch gezien is de missie in Europa zelfs veel ouder dan die naar andere werelddelen."

Wat vindt u van die zogeheten omgekeerde missie?

"Als wetenschapper zie ik het als een interessant fenomeen dat goed begeleid moet worden. Daar ligt zeker een taak voor de missiologie als wetenschap. Als gelovige zie ik het als een teken van de tijd. Nederland is een missieland geworden. Oud-bisschop Frans Wiertz van Roermond heeft daar nadrukkelijk op ingezet door veel buitenlandse missionarissen uit te nodigen om naar Nederland te komen. In het begin stond hij daar alleen in. Ik heb 'm altijd gesteund, want het is niet anders dan wat de S.M.A. en andere congregaties vroeger in Ghana deden. Natuurlijk is niet iedere missionaris hier even succesvol. Maar dat waren onze mensen in Ghana ook niet. Daarom moet dit proces ook goed begeleid worden."

Zou u daar binnen de S.M.A. nog een rol in willen spelen?

"Ik voel me door en door een S.M.A.-er. Dus als er behoefte aan is, wil ik met plezier helpen. Ik zou er wel voorstander van zijn om de insteek te verbreden. De S.M.A. richt zich vooral op de zorg voor Afrikanen in Nederland, terwijl ik denk dat het ook goed zou zijn om de Afrikaanse spiritualiteit binnen te brengen in de Nederlandse kerk. Dan voeg je echt iets toe."

Uw afscheidsrede aan de Radbouduniversiteit ging over de vraag 'Mens en natuur onderzoeken. Doet het bovennatuurlijke ertoe?' Wat is het antwoord op die vraag?

"De vraag is ingegeven vanuit de discussie over de klimaatverandering. Je zou verwachten dat gelovige mensen vanuit hun zorg voor de schepping meer bij dat thema betrokken zijn. Maar alle onderzoeken tonen aan dat dit niet zo is. De paus hamert er wel voortdurend op en er zijn ook projecten als 'groene kerken', maar wat vooral opvalt, is dat kerken niet vooroplopen in het debat over klimaat en duurzaamheid. Mijn conclusie is dat de impact van geloof op klimaatbeleid niet groot is, terwijl we er uiteindelijk allemaal mee te maken hebben."

U bent bijna 40 jaar actief geweest in de academische wereld. Hoe kijkt u daarop terug?

"Ik heb een fantastisch leven als wetenschapper gehad. Ik heb me tientallen jaren met Afrika en Indonesië kunnen bezighouden. Op de universiteit kennen we geen prikklok. Ik heb altijd veel vrijheid gehad. Ik gaf graag college, heb veel gepubliceerd en ik heb 28 studenten bij hun dissertatie mogen begeleiden, wat relatief veel is. Daarnaast heb ik ook altijd veel bestuurlijke taken gehad, onder meer als directeur van het NIM en als decaan van de faculteit. Achteraf denk ik wel eens: had ik al dat besturen wel moeten doen? Er ging veel tijd inzitten, die ik ook aan onderzoek had kunnen besteden. Anderzijds heeft het me ook veel contacten opgeleverd. Onder andere met de universiteit hier in Yogyakarta. Bij leven en welzijn kan ik hier tot mijn 75^e blijven doceren."

De Boekenkast

In deze rubriek bespreekt Bert Boumans oude en nieuwe boeken over Afrika en missionaire inzet. Bert Boumans is al vele jaren betrokken bij de vorming van lekenmissionarissen van de S.M.A.

Hoe handel ik eerlijk

Nederland beleeft de ene na de andere crisis. Zijn dit uitingen van het fiasco van het neoliberalisme? Is het toevallig dat er juist nu boeken verschijnen die economie en religie aan elkaar koppelen? Zoals 'Hoe handel ik eerlijk' van Matthias Olthaar en Paul Schenderling, dat raakt aan de Bijbelse vraag: Wie wil je dienen God of de Mammon? (Zie Mattheus 6,24).

'Hoe handel ik eerlijk' is een verslag van de reis naar Ethiopië, die Johan maakt nadat zijn rozenkwekerij Fair Roses door corona failliet is gegaan. Johan zette zich oprecht in voor een rechtvaardiger economie. Hij betaalde zijn medewerkers in Ethiopië het dubbele van wat gebruikelijk was. Maar eenmaal in Ethiopië wordt hij keihard geconfronteerd met de werkelijkheidsbeleving vanuit Ethiopisch perspectief.

Weet hij dat de rivier opdroogt, omdat Fair Roses al het water oppompt, waardoor het vee sterft door watergebrek? Is Johan bekend met de huidklachten die een gevolg zijn van het afvalwater met chemicaliën dat in het meer geloosd wordt? Fair Roses heeft zeven liter water per roos nodig! Voor het water dat in Ethiopië gratis opgepompt wordt, zou in Nederland 4 miljoen betaald moeten worden. Een bosje van tien rozen kost 39 eurocent. Dit is tien procent van het bedrag dat de consument in de supermarkt betaalt.

Johan komt in gesprek met de Ethiopiër Tekalien. Deze stelt hem vragen. De eerste vragen maken Johan blij, want ze bevestigen hem in zijn westerse manier van denken over economie. Zijn bedrijf droeg bij aan economische groei. Maar dan stelt Tekalien de vraag of het bedrijf ook bijdroeg aan welvaart, kwaliteit van leven. Nu wordt het spannend, want in het westen geldt economie als een autonome eenheid, waarvoor bepaalde wetten gelden. Een van deze wetten is dat economie moet groeien. Een ander wet is: hoe meer werkgelegenheid hoe beter. Het westen kwantificeert allerlei economische activiteiten. Consumptie is de brandstof voor de economie. De mythe is dat je gelukkiger wordt als je iets hebt. Maar in feite vraagt de economie om steeds meer te consumeren, waardoor er meer geproduceerd wordt.

De teVREDENheid die er zou zijn als je het begeerde product bezit is schijn, want in feite leven we in een constante staat van ontevredenheid. Het is ontevredenheid die consumptie aanjaagt. Waarbij we vergeten dat alles wat leeft in verband met elkaar staat. In het westen lijkt het door onze manier van spreken alsof we ons buiten de natuur zouden kunnen plaatsen. Denk eens na wat je zegt als je het hebt over natuurcompensatie.

De westerse one-issue economische benadering is een doodlopende weg. We zullen ook over milieuvuiling, waterschaarste, oprakende grondstoffen, enzovoort moeten nadenken. Het boek bepleit een overgang naar een ander economisch systeem. De auteurs laten zich leiden door Jesaja. Tegenover de huidige economische mythe, gebaseerd op ontevredenheid, plaatsen ze Jesaja, die een pleidooi houdt voor tevredenheid: "De vrucht van de gerechtigheid zal VREDE zijn." (Jes. 32,17).

Economie zou niet langer een doel op zich moeten zijn, maar een middel. In deel 3 van dit boek wijzen de auteurs een weg om uit de fuik van het hedendaags economisch denken te komen. Bisschop Gerard de Korte van Den Bosch zegt in zijn aanbeveling dat 'rustig op de winkel passen' niet langer meer kan en dat een ecologische bekering noodzakelijk is, zoals paus Franciscus bepleit in zijn encycliek 'Laudato Si'.

Titel: **Hoe handel ik eerlijk**
Auteur: **Matthias Olthaar en Paul Schenderling**
Uitgave: **2021**
Uitgever: **Skandalon**
ISBN: **9789493220010**

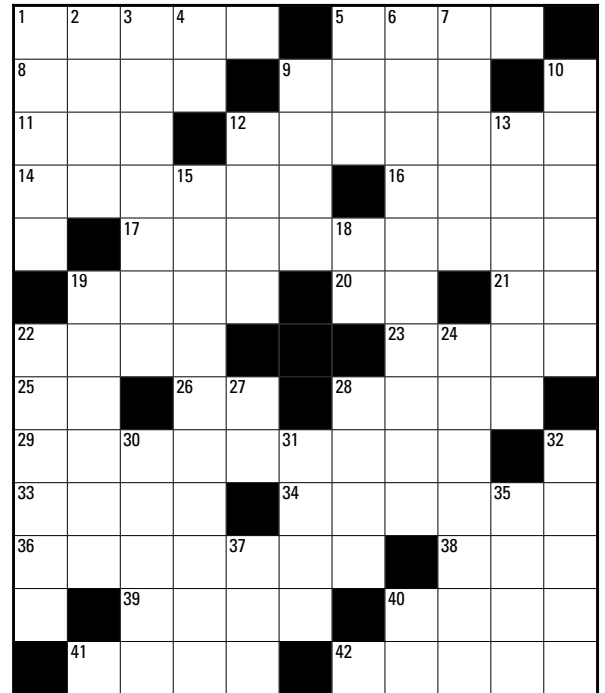
Puzzel

horizontaal

1 hogere bieding 5 handeling in een proces 8 zitmeubel 9 deel van een schoen 11 onbepaald voor-naamwoord 12 een keer 14 groot wijnglas 16 greep 17 lengtemaat 19 deel van een riem 20 centrale verwarming 21 overmatig 22 gebouw 23 vroeg of laat 25 gecasteerde stier 26 dierengeluid 28 binnenste van een been 29 behoorlijk voorbereid 33 tijdelijk gebruik 34 verschillend 36 Oostenrijkse componist 38 onderwijs 39 pijltje van een spel 40 stof 41 het binnenste 42 dampen.

verticaal

1 zangspel 2 tricot sporthemd 3 uitgekiend 4 voegwoord 5 zangnoot 6 bijkomend 7 oplettend 9 nul 10 schaatsplezier 12 jonge leeuw 13 onbeduidend 15 koorknaap 18 deel van Schotse namen 19 buizenstelsel 22 Europese vrouw 24 geregeld 27 paarden-slee 28 wezen 30 rangtelwoord 31 lading 32 plaats in Drenthe 35 verstand 37 askruik 40 op deze wijze.

© Sanders puzzelboeken

Winnaar vorige keer

Puzzelen blijft voor veel lezers een geliefd tijdverdrijf. We mochten weer veel inzendingen ontvangen op de puzzel in de vorige uitgave van Onze Krant. De jury koos heeft daaruit C. Stellaart-van 't Riet uit Boskoop als winnaar gekozen. De verdiende prijs is onderweg.

Oplossing nieuwe puzzel

De oplossing van de nieuwe puzzel kunt u tot 15 maart 2024 sturen naar: Puzzelredactie Onze Krant p/a Frans Erenslaan 1, 6371 GR Landgraaf of per e-mail naar m.bemelmans@home.nl. Vergeet niet om uw eigen naam en adres duidelijk te vermelden!

Uit de Afrikaanse keuken

Egusi met kip en sopropo

'East meets West' - maar dan anders. Niet Azië en Europa maar West-Afrika en Suriname. Egusi zijn gedroogde meloenpitten, die fijngemalen worden en een nootachtige smaak aan stoofschotels geven. Egusi is erg geliefd in Nigeria. Sopropo is een bittere groente die erg populair is in de Surinaamse keuken. Egusi met kip en sopropo is een bewerkelijk gerecht, neem er dus even de tijd voor. Egusi kun je heel of gemalen kopen in Afrikaanse winkels, soms vind je ook in Turkse winkels gedroogde meloenpitten.

Ingrediënten (3 personen)

625 g borrelpootjes
500 g sopropo
1 ui
½ Mdme Jeanette peper
120 g egusi (gemalen)

1 blok kippenbouillon
zout
2 el soja- of zonnebloemolie
2 el palmolie

Bereidingswijze

Halveer de ui en snijd een helft ui in parten. Hak de peper grof. Breng de borrelpootjes met de peper, het bouillonblokje en de uienpartjes aan de kook, laat ze 20 minuten op matig vuur koken. Giet af, bewaar het kookvocht. Laat de kip een beetje afkoelen.

Snijd ondertussen de sopropo in de lengte doormidden en verwijder met een theelepel de zaadjes. Bestrooi ze royaal met zout en laat ze even staan.

Verwijder de botjes van het vlees, snipper de andere helft van de ui.

Spoel de sopropo af, snijd nogmaals in de lengte doormidden en snijd deze vervolgens in plakjes van ongeveer een halve centimeter. Verhit de soja-olie in een hapjespan op hoog vuur, bak hierin het vlees in korte tijd rondom bruin. Schuif het vlees naar de rand van de pan en verhit de palmolie. Voeg de ui toe en bak alles samen ongeveer 4 minuten. Voeg de egusi en een halve liter kookvocht toe, breng alles aan de kook.

Doe nu de sopropo erbij en laat alles op laag vuur met het deksel op de pan 20 minuten stoven. Breng op smaak met zout.

Bron: katrinsfavorieterecepten.blogspot.com

Bestelformulier kerstkaarten 2023

Naam:

Straat + huisnummer:

Postcode: Plaats:

Gelieve deze aanvraag te versturen naar: S.M.A.-Kerstkaartenactie t.a.v. Br. Thaus van den Berg S.M.A.,
Bakkerboschweg 14, kamer 1.6, 6267 AJ Cadier en Keer of per e-mail naar fondswerving@sma-nederland.nl
Telefonisch bestellen kan via 043 - 8552910. Anbi-nummer 14128744

Kaart 117: Exemplaren

Kaart 119: Exemplaren

Kaart 121: Exemplaren

Kaart 122: Exemplaren

Niet meer op voorraad →

